

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภาวะผู้นำมีความสำคัญต่อการปรับกระบวนการทำงานเพื่อให้บรรลุประสิทธิผลขององค์กรแล้วผู้บริหารยังต้องให้ความสนใจต่อบุคลากรในองค์กรด้วยภาวะผู้นำนั้นถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้ดำเนินการที่จะนำพาองค์กรให้ประสบความสำเร็จได้ผู้บริหารต้องเป็นผู้ดำเนินการบริหารจัดการซึ่งสิ่งเหล่านี้ถือเป็นหน้าที่ของผู้นำที่จะต้องให้ความมั่นใจเพื่อการยอมรับของคนในองค์กร อันจะนำไปสู่ความไม่ไว้วางใจระหว่างกันผู้นำจะต้องมุ่งมั่นเรื่องของการสื่อสาร ให้ความชัดเจนและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นการสื่อสารที่ดีนั้นถือว่าเป็นรากฐานที่สำคัญยิ่งในการสร้างพันธะสัญญา (Commitment) และทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจกัน (Cooperation) (ประพนธ์ ภาสุขยัต, 2541, หน้า 91)ในการบริหารองค์กรของผู้บริหารย่อมต้องเผชิญความรุนแรงและความรวดเร็วทั้งกระแสของการแข่งขันและความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ดังนั้น จึงต้องอาศัยศักยภาพของตนเองและของทีมงานร่วมกันรวมถึงความมีระบบที่ต้องดำเนินไปให้เกิดสิ่งที่ถูกต้องตลอดเวลาความสำเร็จจึงจะเกิดขึ้นได้ โดยระบบที่ถูกต้องของแต่ละองค์กรนั้นก็ขึ้นอยู่กับพื้นฐานของวิสัยทัศน์ (Vision) คือ ต้องการจะเป็นอะไรและตั้งอยู่บนพื้นฐานของค่านิยม (Value) คือ จะไปให้ถึงจุดนั้นโดยยึดอะไรเป็นหลักซึ่งถือว่าองค์ประกอบทั้ง 3 นี้เป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดทิศทางหรือเป้าหมายขององค์กรการมีเป้าหมายขององค์กรที่ชัดเจนตั้งแต่แรกจะสามารถประเมินผลได้ว่าผลในการดำเนินงานนั้นบรรลุประสิทธิผล (Effectiveness) หรือ ไม่ใช่ซึ่งเป็นกรอบความคิดใหม่ในการประเมินผลที่ผู้บริหารต้องคำนึงถึงมากกว่าที่จะมุ่งแต่ประสิทธิภาพ (Efficiency) เป็นหลักอย่างเดียว ซึ่งหมายถึงความสามารถในการสร้างผลผลิตโดยใช้ทรัพยากรน้อยที่สุด ใช้เวลาน้อยที่สุดซึ่งจะเป็นการเปรียบเทียบสิ่งที่ได้ (Output) กับปัจจัยนำเข้า (Input) เป็นหลักแต่ส่วนคำว่าประสิทธิผลนั้นจะมองเน้นไปที่ว่าสิ่งที่ทำนั้นเป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่(ประพนธ์ ภาสุขยัต, 2541, หน้า 24-25)ผู้บริหารนอกจากจะต้องตระหนักถึงเป้าหมายขององค์กรแล้วยังต้องให้ความสำคัญต่อการปรับกระบวนการทำงานและการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในองค์กรด้วย ภาวะผู้นำนั้นถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้บริหารอยู่กลางการประกันภัยในการที่จะนำองค์กรให้ประสบความสำเร็จ

ได้เพราะอยู่ช่อมรณนต์ คือ องค์กรที่ต้องบริการ โดยคำนึงถึงคุณภาพเป็นสำคัญ ดังนั้นผู้บริหารอยู่ต้อง เป็นผู้นำในการบริหารจัดการเพื่อการยอมรับของคนในองค์กรและของผู้ใช้บริการผู้นำจึงต้อง มุ่งเน้นเรื่องการสื่อสารให้ชัดเจนและต้องอาศัยศักยภาพของตนเองและของทีมงานร่วมกัน โดย คำนึงการจัดระบบโครงสร้างในองค์กร ที่สำคัญ คือการมีวิสัยทัศน์ของผู้บริหารในการกำหนด ทิศทางและเป้าหมายขององค์กรการมีเป้าหมายที่ชัดเจนขององค์กรตั้งแต่แรกก็จะสามารถประเมิน ผลสำเร็จขององค์กร ได้นั้นหมายถึง การมีความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ในเรื่องของการบริการ และคุณภาพ

อย่างไรก็ตามการศึกษาเรื่องของภาวะผู้นำได้มีนักคิดนักทฤษฎีได้ศึกษาค้นคว้าทั้งใน อดีตที่เริ่มตั้งแต่ช่วงกลางทศวรรษ 1980 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันเป็นการค้นหาคำตอบหรือ ปัจจัยที่ทำให้ผู้นำมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงานจากการศึกษาค้นคว้าสามารถ ระบุคุณลักษณะพฤติกรรม หรือสถานการณ์ต่างๆที่ทำให้แบบของความเป็นผู้นำแบบหนึ่งมี ประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงกว่าภาวะผู้นำอีกแบบหนึ่ง (สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์, 2548, หน้า 3)

สถานการณ์บ้านเมืองของประเทศไทยเราในปัจจุบันนี้ดูน่าเป็นห่วงอย่างยิ่งไม่ว่าจะเป็น วิกฤตทางเศรษฐกิจปัญหาความเสื่อมถอยในด้านคุณธรรม จริยธรรมของคนทั้งในระดับ นักการเมืองข้าราชการหรือคนในแวดวงอาชีพอื่นๆ เนื่องจากสภาพการทำงานในระดับที่สูงและ การมีอำนาจในการบริหารงานสถานศึกษาในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 เป็น องค์กรหนึ่งที่ตั้งขึ้นเพื่อทำหน้าที่ให้การศึกษาก็เป็นองค์กรที่หลีกเลี่ยงไม่พ้นในเรื่องของ ความเป็นผู้นำเช่นกันเนื่องจากผู้บริหารทุกคนต้องมีภาวะผู้นำในการควบคุมดูแลบุคลากรใน โรงเรียนซึ่งมีระบบการจัดการดูแลที่มีประสิทธิภาพในการดำเนินงานดังกล่าวผู้บริหารสถานศึกษา คณะครูตลอดจนบุคลากรที่เกี่ยวข้องต้องทำงานร่วมกันต้องติดต่อประสานงานกันอยู่ตลอดเวลา และต้องใช้ทรัพยากรทางการศึกษาร่วมกันดังนั้นจึงเป็นความจำเป็นที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมี คุณธรรม จริยธรรมตามหลักทศพิธราชธรรมในการบริหารงานไม่ให้ความสำคัญฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ตลอดทั้งมีประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหา รู้จักใช้ภาวะผู้นำในการสร้างศรัทธาและความไว้วางใจ จากบุคลากรโดยประยุกต์ใช้กับหลักการบริหารหลักศาสนาจิตวิทยามีคุณธรรมและปราศจากอคติ ในการบริหารงานจะเห็นได้ว่าการเป็นผู้นำที่ดี และประกอบกับการมีคุณธรรม จริยธรรมใน การบริหารงานจึงเป็นสิ่งสำคัญมากที่ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญการวิจัยครั้งนี้จึงได้ศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำกับคุณธรรมจริยธรรมตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหาร โรงเรียนสังกัดเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 เพื่อเป็นแนวทางและประโยชน์ในการ บริหารงานในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพต่อไป

ปัญหาของการวิจัย

1. ภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศึกษาเขต 1 เป็นอย่างไร
2. คุณธรรม จริยธรรมตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหาร โรงเรียนสังกัดเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 เป็นอย่างไร
3. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำกับคุณธรรม จริยธรรมตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหาร โรงเรียนสังกัดเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศึกษาเขต 1 เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหาร โรงเรียน สังกัดเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1
2. เพื่อศึกษาคุณธรรม จริยธรรมตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหาร โรงเรียน สังกัดเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำกับคุณธรรม จริยธรรมตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหาร โรงเรียน สังกัดเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1

สมมุติฐานการวิจัย

ภาวะผู้นำกับคุณธรรม จริยธรรมตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหาร โรงเรียน สังกัดเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 มีความสัมพันธ์กันเชิงบวก

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสัมพันธ์มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำกับคุณธรรมจริยธรรมตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหาร โรงเรียน สังกัดเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

1.1 การวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นและศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน

1.2 คุณธรรม จริยธรรมตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหารโรงเรียน 10 ประการ (เจริญสุวฑฒโน, 2549, หน้า 34-43) ได้แก่

- 1) ทาน (การให้)
- 2) ศีล (ความประพฤติที่ดั่งงาม)
- 3) ปริจาคะ (พึงสละเพื่อประโยชน์ที่ใหญ่กว่า)
- 4) อาชวะ (ความซื่อตรง)
- 5) มัททวะ (ความอ่อนโยนทั้งกายและใจ)
- 6) ตปะ (การบำเพ็ญเพื่อให้อกิเลสเบาบาง)
- 7) อักโกธะ (ความไม่โกรธไม่มุ่งร้ายผู้อื่น)
- 8) อวิหิงสา (ความไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น)
- 9) ขันติ (ความอดทนอดกลั้นต่ออารมณ์ทั้งปวง)
- 10) อวิโรธนะ (ความไม่ประพฤติผิดทางธรรม)

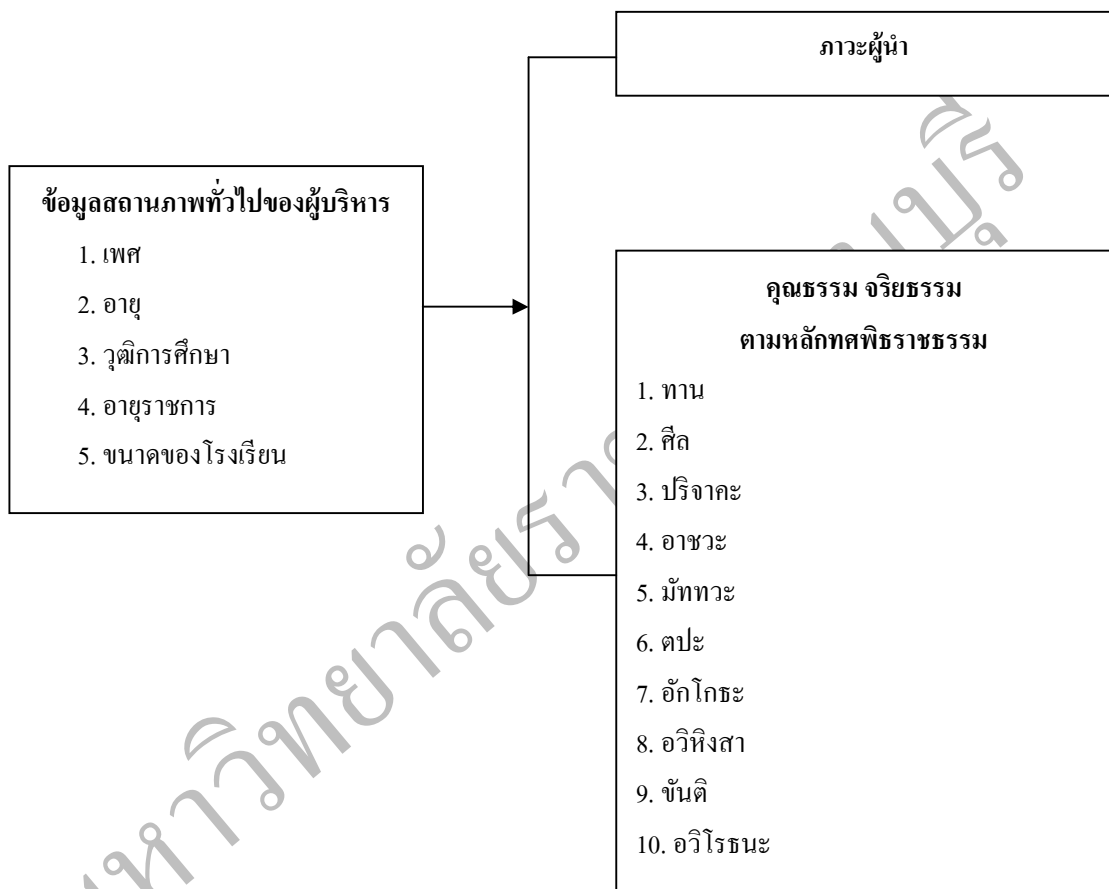
2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนรองผู้อำนวยการโรงเรียนฝ่ายบริหารงานวิชาการ รองผู้อำนวยการโรงเรียนฝ่ายบริหารงานบุคคลรองผู้อำนวยการโรงเรียนฝ่ายบริหารงานงบประมาณ รองผู้อำนวยการโรงเรียนฝ่ายบริหารงานทั่วไป หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาพลศึกษาหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 จำนวน 67 โรงเรียนๆ ละ 14 คน รวม 938 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากตารางของ Krejcie and Morgam (1970, pp. 608-609) ที่ค่าความเชื่อมั่น 95% แล้วนำประชากรมาสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) ได้กลุ่มตัวอย่าง 274 คน

กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual framework)

จากแนวคิดและทฤษฎีที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยดังนี้

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย(Conceptual Framework)

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้เข้าใจในความหมายของคำศัพท์เฉพาะในการวิจัยครั้งนี้ตรงกันผู้วิจัยจึงได้นิยามคำศัพท์เฉพาะไว้ดังนี้

ภาวะผู้นำ หรือความเป็นผู้นำ หมายถึง ความสามารถในการนำจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งสำหรับความสำเร็จของผู้นำ โดยเฉพาะการทำงานร่วมกับผู้อื่นและต้องใช้ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน ผู้นำนั้นต้องให้ความเชื่อมั่นและสนับสนุนเพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ กล้าคิดกล้าทำในสิ่งใหม่เป็นไปตามวิสัยทัศน์และเป้าหมายอย่างแท้จริง

ทศพิธราชธรรม หมายถึง ราชธรรมหรือธรรมสำหรับพระราชามีอยู่ด้วยกัน 10 ข้อ ได้แก่

1. **ทาน** หมายถึง การให้ มีการช่วยเหลือผู้ประสบทุกข์เมื่อถูกภัยพิบัติ มีการสละทรัพย์สินของของตนเพื่อการกุศล มีการให้ความรู้ในด้านการศึกษิตตามสาขาต่างๆ มีการสร้างแหล่งเรียนรู้ตามสถานที่สาธารณะ มีการให้อภัยแก่บุคคลผู้มีจิตสำนึกผิด

2. **ศีล** หมายถึง ความประพฤติที่ดีงาม มีการรักษา กาย วาจา ใจ ให้เป็นปกติมีการรักษาความสุจริตต่อหน้าที่ทั้งต่อหน้าและลับหลังมีการประพฤติตนตามทำนองครองธรรม มีการประกอบสัมมาชีพโดยสุจริต มีการละเว้นจากการทำผิดศีล

3. **บริจาค** หมายถึง พึ่งสละเพื่อประโยชน์ที่ใหญ่กว่ามีความเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม มีการให้สิ่งของแก่ผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน มีการเกื้อกูลคำจุนผู้ที่ยึดขนาคแคลนมีการสงเคราะห์ญาติตาม โอกาสอันสมควรการเป็นผู้มีใจกว้างยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

4. **อาชวะ** หมายถึง ความซื่อตรง มีการบริหารงานอย่างตรงไปตรงมา ไม่ลำเอียง มีความซื่อตรงไม่ทุจริตต่อหน้าที่การงานเพื่อหาผลประโยชน์มีภาพลักษณ์การแสดงออกที่น่าเชื่อถือได้มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่นมีการให้บริการแก่สังคมด้วยความชอบธรรม

5. **มัทวะ** หมายถึง ความอ่อนโยนทั้งกายและใจ มีการวางตัวเหมาะสม มีการคิดดี พูดดีทำดี และรู้จักการอ่อนน้อมถ่อมตน มีการรู้จักทำจิตใจให้เป็นกลางไม่เอนเอียงตามกระแสมีความพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี มีความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นจากทุกข์ประสบสุข

6. **ตปะ** หมายถึง การบำเพ็ญเพื่อให้กิเลสเบาบาง มีการข่มความทะยานอยากที่เป็นค่านิยมแบบผิดๆ มีการควบคุมตนเพื่อให้จิตใจสงบตามศาสนาของตน มีการสร้างจิตสำนึกความละเอียดและเกรงกลัวให้มีขึ้นในตัว มีการรู้จักอดทน อดกลั้น ต่ออารมณ์ที่มากระทบ มีการรักษาจิตไม่ให้ความโลภ โกรธ หลง ครอบงำ

7. **อภิกะ** หมายถึง ความไม่โกรธไม่มุ่งร้ายผู้อื่น การมีจิตใจที่ดีไม่มุ่งร้ายต่อผู้อื่นด้วยกาย วาจา และใจ การรู้เท่าทันอารมณ์ปัจจุบันว่าเรากำลังทำอะไรอยู่ ถึงมีผู้มากล่าวว่าร้ายก็สามารถทำจิตใจให้เป็นปกติได้ มีการแผ่เมตตาจิตไปให้ผู้อื่นอย่างสม่ำเสมอ การรู้จักให้อภัยและทำความเข้าใจผู้อื่น

8. อวิหิงสา หมายถึง ความไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น มีการไม่เอารัดเอาเปรียบ ผู้ที่เสียโอกาสและด้อยกว่า มีการไม่สร้างหนี้ให้แก่ตนและครอบครัว มีการไม่เลือกปฏิบัติกับเพื่อนร่วมอาชีพ มีการไม่ใช้อำนาจจนเกินขอบเขต มีการวางตัวเป็นกลางได้และให้ความเป็นธรรมกับทุกฝ่าย

9. ขันติ หมายถึง ความอดทนอดกลั้นต่ออารมณ์ทั้งปวง มีความอดทนต่อการเจ็บไข้ ไม่สบายกาย มีการไม่หวั่นไหวต่อคำนิทาและสรรเสริญ มีการไม่ละทิ้งภาระงานหน้าที่ไปโดยมิชอบ มีความอดทนต่อปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงาน มีความอดทนต่ออำนาจกิเลสของตน

10. อวิโรธนะ หมายถึง ความไม่ประพฤติดิในธรรม มีการปฏิบัติหน้าที่อย่างเสมอต้นเสมอปลาย มีการยึดเอาผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง มีการไม่เป็นบุคคลที่มีความประพฤติเสื่อมเสีย มีการดำเนินชีวิตไปตามกรอบของกฎหมายและศาสนา มีความเป็นบุคคลผู้ตั้งมั่นในความยุติธรรม

ผู้บริหารการศึกษา หมายถึง บุคคลซึ่งปฏิบัติงานในตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา เช่น ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน ฝ่ายบริหารงานวิชาการ รองผู้อำนวยการโรงเรียน ฝ่ายบริหารงานบุคคล รองผู้อำนวยการโรงเรียน ฝ่ายบริหารงานงบประมาณ รองผู้อำนวยการโรงเรียน ฝ่ายบริหารงานทั่วไป หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ สุขศึกษา พลศึกษา หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ ศิลปะ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ การงานอาชีพและเทคโนโลยี หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ ภาษาต่างประเทศ หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1

สถานศึกษา หมายถึง หน่วยงานตามกฎหมายที่มีหน้าที่หรือมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ได้ข้อมูลเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหาร โรงเรียนในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1
2. ได้ข้อมูลเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหาร โรงเรียนในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1

3. ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำกับคุณธรรม จริยธรรมตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหาร โรงเรียนในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1

4. เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาภาวะผู้นำกับคุณธรรม จริยธรรมตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหาร โรงเรียนในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี